

Boeddhisme en vrouwen

Binnen het persoonlijke groeicircuit worden regelmatig cursussen en workshops aangeboden die zich specifiek op vrouwen richten. Verschilt de spirituele zoektocht van vrouwen van die van mannen? Alla Avilova legde deze vraag voor aan zenlerares **Irène Kyojo Bakker**, die in september samen met haar collega Linda Myoki Lehrhaupt de retraite 'Vrouwen en Boeddhisme' begeleidt.

Irène Kyojo Bakker: "Ik denk dat de spirituele zoektocht op zich niet zo heel verschillend is voor mannen of voor vrouwen. Het startpunt is meestal niet zo anders. De drijfveer is zowel bij mannen als bij vrouwen vaak het zoeken naar een antwoord op basale existentiële vragen. Iedereen vraagt zich wel eens af wat de zin is van het leven, wat er gebeurt na de dood, waarom er zoveel lijden is en of er geen uitweg is, zowel voor onszelf als voor anderen. De spirituele zoektocht komt ook vaak voort uit een confrontatie met een groot verlies of een tegenslag in ons leven. De boodschap van Shakyamuni Boeddha, zoals verwoord in de Vier Edele Waarheden, is niet anders voor mannen dan voor vrouwen. Het woord Boeddha betekent 'The awakened One'. Het gaat erom wakker te worden, zodat we mannen en vrouwen, ons leven kunnen leven vanuit de compassie en wijsheid die ieder van ons al in zich draagt. Leven met een open hart en een heldere geest, met vallen en opstaan, als een volledig mens, ongeacht of we in een mannelijk lichaam zijn geboren of een vrouwenlichaam."

Waarom organiseren jullie dan een retraite speciaal voor vrouwen?

"Als je van een absoluut standpunt naar kijkt de vraag of er verschil is tussen de spirituele zoektocht van mannen en vrouwen, is het een onzinnige vraag en is een retraite 'Vrouwen en Boeddhisme' overbodig. Haha! Vanuit het absolute, grenzeloze perspectief gezien zijn er geen verschillen, is elke polariteit een illusie. Maar vanuit onze alledaagse, relatieve werkelijkheid zijn er wel degelijk verschillen. De spirituele zoektocht van vrouwen is niet helemaal hetzelfde als die van mannen. Ik beseft dat ik generaliseer, maar ik zou toch willen zeggen dat waar we ons op richten en de manier waarop we leren anders is. In het algemeen zijn vrouwen meer relationeel gericht en mannen meer doelgericht. De socialisatie en conditionering van vrouwen en mannen verloopt anders en daarom zijn er verschillen in sociale rollen en verwachtingen. Veel vrouwen staan dicht bij de natuur, bij hun eigen lichaam en vertrouwen makkelijker op hun intuïtie. Vrouwen werden eeuwen lang niet aangemoedigd om hun spirituele leven serieus te nemen. Er was dus ook geen plek - *letterlijk en figuurlijk* - om die kant te ontwikkelen of trainen. De spirituele ervaringen die vrouwen hadden - die vaak meer lichamelijk en in die zin 'anders' waren - werden meestal niet voor vol aangezien. Dit is natuurlijk maar één kant van het verhaal. Elk mens heeft kwaliteiten die mannelijk en kwaliteiten die we vrouwelijk zouden kunnen noemen. Ideaal gesproken zijn deze kwaliteiten met elkaar in een dynamische balans. In die zin kunnen vrouwen van mannen leren en anders om. Dus hoewel de spirituele zoektocht universeel is en dus niet veel anders voor vrouwen als voor mannen, denk ik dat er belangrijke verschillen zijn in de wijze waarop mannen en vrouwen hun spirituele pad gaan."

Houdt het Boeddhisme voldoende rekening met deze verschillen?

"Eeuwenlang is het Boeddhisme vooral gericht geweest op mannen en werd de training door en voor mannen ontwikkeld. Vrouwen speelden een ondergeschikte en ondersteunende rol. De nonnen stonden veel lager in de hiërarchie dan de monniken. Ook het aantal geloften dat vrouwen moesten doen was veel groter dan voor hun mannelijke collega's, met name in het Theravada Boeddhisme. In de Westerse Zen traditie (waar Linda Lehrhaupt en ik het meest vertrouwd mee zijn) wordt over het algemeen geen onderscheid gemaakt in de positie van mannen en vrouwen. Daarom gebruikt onze leraar Genpo Merzel Roshi bijvoorbeeld voor zowel mannen als vrouwen na hun ordinatie het woord 'monk' (monnik), juist om aan te geven dat 'nonnen' gelijke kansen hebben. Zijn eerste

successor (opvolgster) ook een vrouw: de Franse Genno Pagès Sensei, die een Zen centrum heeft in Parijs.

Westerse vrouwen nemen - terecht - geen genoegen met een tweederangs positie. Ze organiseren zich, onder andere om informatie uit te wisselen en gelijke rechten te krijgen. Vrouwelijke wetenschappers spelen een belangrijke rol in het onderzoek naar de rol van vrouwen in de geschiedenis van het Boeddhisme. Het blijkt dat er veel meer vrouwen waren dan men aanvankelijk dacht. Maar er is nauwelijks aandacht aan hen besteed. Los van de rol van vrouwen uit het verleden denk ik dat hedendaagse vrouwen invloed kunnen hebben en dat ook al hebben. Hun beoefening en het 'leven' van de Dharma speelt een essentiële rol bij het mogelijk maken dat het Boeddhisme kan groeien en bloeien in het westen, waar zoveel vrouwen toegewijde beoefenaars zijn."

Zijn er boeddhistische vrouwen uit het verleden die jou bijzonder aanspreken?

"Een van mijn favoriete vrouwen uit de geschiedenis van het Boeddhisme is Mahapajapati. Zij wilde samen met een aantal vrouwen non worden. Na aanvankelijk geweigerd te hebben, gaf Boedha toe. Haar doorzettingsvermogen en volharding om als vrouw erkend te worden in het gaan van het spirituele pad maakte de weg vrij voor alle vrouwen. Dat zij zich niet liet 'afschepen' is een mooi verhaal voor de retraite 'Vrouwen en Boeddhisme'."

De levensomstandigheden in boeddhistische landen in het verleden verschillen erg met die van ons. Passen de inzichten en ervaringen van boeddhistische leraressen bij de belevingswereld van de moderne westerse vrouw?

"Je hebt gelijk, de levensomstandigheden van westerse vrouwen zijn natuurlijk totaal anders van die vrouwen in boeddhistische landen; zeker vroeger, maar ook nu nog. Toch is de kern universeel. Het gaat juist over de essentie, die cultuur en tijd overstijgt. Daarom denk ik dat de inzichten en verlichtingservaringen van vrouwen uit het verleden niet wezenlijk verschillen van die van mensen (mannen én vrouwen) van nu. Linda Lehrhaupt en ik vinden het erg interessant om de verhalen van vrouwen die ons zijn voorgegaan meer onder de aandacht te brengen tijdens deze retraite en ons door hen te laten inspireren en bemoedigen. Zowel vrouwen uit de geschiedenis van het Boeddhisme als hedendaagse vrouwelijke leraressen kunnen een goed rol model zijn voor alle vrouwen die in het Boeddhisme geïnteresseerd zijn.

Door de eeuwen heen heeft het Boeddhisme steeds veranderingen ondergaan vanuit de cultuur waarin het bloeide. Een belangrijke verschil tussen Boeddhisme in het westen en het oosten is dat hier zoveel serieuze beoefenaars leek zijn, dus niet in een monastieke setting leven. Een ander groot verschil is de gelijkwaardige positie en de rol

en invloed van vrouwen. Steeds meer vrouwen komen in leidinggevende posities of worden leraar. Dat heeft grote gevolgen voor de manier waarop het Boeddhisme wordt gepraktiseerd. Ik ben zelf ook heel nieuwsgierig naar de visie en ervaring van andere vrouwen, met name uit andere tradities. Daarom willen Linda en ik tijdens deze retraite ook vrouwen vanuit de verschillende Boeddhistische tradities samenbrengen, zodat wij niet alleen door onze voorgangsters, maar ook door elkaar geïnspireerd worden.

Het onderwerp 'Vrouwen en Boeddhisme' ligt ons allebei na aan het hart. In het Kanzeon Zen Centrum in Salt Lake City waar ik mijn zentraining heb gehad en monnik ben geworden heb ik enkele jaren geleden samen met een andere lerares een retraite voor vrouwen gegeven. Linda Lehrhaupt heeft in Oostenrijk en Duitsland een soortgelijke retraite gegeven. We verheugen ons erop nu in Nederland samen met andere vrouwen bijeen te komen en ons te richten op onderwerpen die specifiek vrouwen betreffen. Het is niet onze bedoeling om een scheiding aan te brengen tussen mannen en vrouwen, maar tijdens deze retraites werd het duidelijk als zeer inspirerend en verrijkend ervaren om ook eens alleen met vrouwen samen te komen. En voor alle duidelijkheid: je hoeft geen boeddhist te zijn om mee te kunnen doen. Ook vrouwen die het Boeddhisme niet kennen zijn van harte welkom."

Wat betekent voor jou een monnik te zijn?

"Er is geen eenduidig antwoord op de vraag wat het betekent om monnik/priester te zijn. In onze traditie betekent het vooral een dieper 'commitment' aan de Boedha, Dharma en Sangha. Hoe je dat commitment of die toewijding vorm geeft kan metertijd veranderen. Ik leef nu bijvoorbeeld niet meer in een Zen gemeenschap, leef dus niet meer monastiek. Mijn hoofd is niet kaalgeschoren en ik draag mijn robes en kesa alleen tijdens retraites en Boeddhistische ceremonies. Toch blijf ik Zen priester voor de rest van mijn leven. Het is vergelijkbaar met mijn taak als moeder: mijn drie kinderen zijn volwassen en hebben mij niet meer echt nodig als moeder (maar wel als omi...). Toch blijf ik hun moeder, ook al leven we niet meer samen in gezinsverband. In deze fase van mijn leven probeer ik een inspiratie te zijn voor anderen om hun Boedha-weg te gaan en wil ik graag doorgeven wat ik heb ontvangen, wetend dat ik zelf ook nog ontzettend veel te leren heb. Ik las ergens: "A monk in the world, best for both", dat dekt voor mij de lading wel aardig.